

BOOK REVIEW

Τίτλος: The nation, Europe and the world: Textbooks and Curricula in Transition

Συγγραφέας: Hanna Schlisser, Yasemin Nuhoglu Soysal

Έτος έκδοσης: 2005

Εκδόσεις: London, New York: Berghahn Books.

Τα σχολικά βιβλία όντας άμεσα συνδεδεμένα με την εθνική διήγηση, δίνουν ένα "κλειδί", σχετικά με το πώς οι εθνικές και πολιτειακές ταυτότητες προβάλλονται και κατασκευάζονται μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο.

Το υπό εξέταση βιβλίο είναι μια συλλογική προσπάθεια, ανάδειξης του curriculum ως ενός βασικού μέσου για την αλλαγή παραδείγματος πολιτειότητας που χαρακτηρίζει τις σύγχρονες κοινωνίες. Περιλαμβάνει έρευνες σχετικά με την αλλαγή των προγραμμάτων σπουδών και των σχολικών βιβλίων οι οποίες επικεντρώνονται στο μετασηματισμό της εθνικής διήγησης σε συγκεκριμένες χώρες με σκοπό τη δημιουργία υπερεθνικών τύπων πολιτειότητας. Πιο συγκεκριμένα, το βιβλίο προσπαθεί να καθορίσει τους τρόπους με τους οποίους οι ενδεχόμενες αλλαγές των εννοιών του χώρου και του χρόνου επιφέρουν αλλαγή στη διήγηση "της χώρας μας" και του ευρύτερου κόσμου εντός του οποίου αυτή τοποθετείται. Επιπλέον, το βιβλίο αυτό ερευνά τον τρόπο με τον

οποίο το έθνος επανατοποθετείται σε ευρωπαϊκό και/ή σε παγκόσμιο πλαίσιο αλλά και το πώς αυτό επαναπροσδιορίζεται ή επαναξιολογείται.

Η εποχή μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μαρτυρά σημαντικές αλλαγές στα curricula σε ολόκληρο τον κόσμο, μέσα από τις οποίες τροποποιούνται τόσο η κατανόηση όσο και η αναπαράσταση του έθνους. Τείνουν, δηλαδή σε έναν εναρμονισμό προς ένα νέο μοντέλο σχεδιασμού των προγραμμάτων τα οποία επικεντρώνονται στην ανάδειξη της σύγχρονης ιστορίας. Έτσι, λοιπόν η εθνική ιστορία χάνει την κυρίαρχη θέση της και η ανάδειξη της ιστορίας τοπικών και υπερεθνικών μορφών πολιτειότητας κερδίζουν έδαφος. Οι αλλαγές αυτές έχουν να κάνουν με ποικίλους παράγοντες, οι οποίοι, συγκρούονται με τα παγιωμένα εθνικά συμφέροντα. Τέτοιοι παράγοντες είναι η αύξηση της επιρροής των τοπικών δρώντων, η δημιουργία και η προσπάθεια προσδιορισμού νέων εθνών-κρατών, μετά το τέλος της αποικιοκρατίας, η ανάδειξη νέων κοινωνικών ομάδων στο εσωτερικό του έθνους (οι οποίες ασκούν πιέσεις ώστε να ενταχθεί η ιστορία τους στην εθνική εκπαίδευση), η επαναφορά των θρησκευτικών ταυτοτήτων στη δημόσια σφαίρα, οι πρόσφατες πολιτικές αλλαγές στην Νότιο-Ανατολική Ευρώπη και στην Λατινική Αμερική (οι οποίες συνέτειναν στην επιτάχυνση της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης), και τέλος η ανάδειξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) σε υπερεθνικό πολιτικό δρώντα. Οι παράγοντες αυτοί συνέβαλλαν στην ανάγκη επανεξέτασης της εθνικής διήγησης, όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα στα σχολικά βιβλία.

Ωστόσο, κάθε χώρα προωθεί ένα δικό της μοντέλο στη συγκρότηση της νέας πολιτειότητας, το οποίο έχει άμεση σχέση με τον τρόπο κατασκευής της ταυτότητας και της ιστορικής διαδικασίας της ίδρυσης του αντίστοιχου κράτους. Για παράδειγμα, φαίνεται ότι στα όρια της Ευρώπης, χώρες των Βαλκανίων και της Ανατολικής Ευρώπης αλλά και κάποιες Μεσογειακές χώρες της ΕΕ έχουν ιδιαίτερη σχέση με την

κατασκευή της έννοιας έθνους. Είτε είναι υποψήφια μέλη προς ένταξη στην ΕΕ είτε είναι δευτερεύοντες δρώντες της ΕΕ, αυτές οι χώρες έχουν ανάγκη να επαναπροσδιορίσουν τις διηγήσεις τους στην ευρωπαϊκή εξέλιξη και να προσαρμοστούν στα ευρωπαϊκά standards, όχι μόνο σε ό,τι αφορά την πολιτική και την οικονομία αλλά και την εκπαίδευση. Τέλος, το βιβλίο μελετά τους τρόπους με τους οποίους η σημερινή αντίληψη του "άλλου" προσωποποιείται μέσα από φυλετικές, εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες είτε αυτές εντάσσονται στην εθνική διήγηση είτε λειτουργούν ως "εμπόδιο" στην ένταξή τους στην επίσημη εθνική αφήγηση.

Πρόσφατες έρευνες στον τομέα των σχολικών εγχειριδίων άνοιξαν σημαντικές προοπτικές σχετικά με τα νέα δεδομένα στις διάφορες χώρες. Το βιβλίο αποτελείται από τρία κεφάλαια στα οποία αναλύεται το υπό εξέταση φαινόμενο στην Ευρώπη, τόσο στις κεντρικές όσο και στις περιφερειακές χώρες. Στο τελευταίο κεφάλαιο εξετάζονται οι εξελίξεις στην Ιαπωνία και στις ΗΠΑ, με στόχο να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για μια ευρωπαϊκή και παγκόσμια σύγκριση και παράλληλα να αναδειχτούν νέες προοπτικές στον συγκεκριμένο ερευνητικό χώρο.

Σύμφωνα με τους συγγραφείς συγκεκριμένοι παράγοντες πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για την κατανόηση των διαφορετικών τάσεων κατασκευής ταυτοτήτων που αναδύονται στις ευρωπαϊκές χώρες. Η σχέση της χώρας με την ΕΕ, η ίδια η διαδικασία ενοποίησης, η θεσμική δομή του εκπαιδευτικού συστήματος και ο μηχανισμός παραγωγής σχολικών βιβλίων, καθώς και η φύση των δρώντων που ασχολούνται με το μετασχηματισμό των σχολικών εγχειριδίων, όλα αυτά παίζουν ρόλο στον τρόπο με τον οποίο σχηματοποιείται η προβολή των ταυτοτήτων.

Για παράδειγμα, στη γερμανική περίπτωση, λόγω του εθνικιστικού και ναζιστικού παρελθόντος η Ομοσπονδία της Δημοκρατίας της Γερμανίας αναγκάζεται να επανεξετάσει τις εθνικές παραδόσεις και να συγκροτήσει την ταυτότητά της στην προοπτική μιας ενωμένης Ευρώπης και κατά συνέπεια σε ένα υπερεθνικό πλαίσιο. Αντίθετα, στη Γαλλία η όλη διαδικασία είναι λιγότερο συνθετική. Οι γαλλικές αξίες της πολιτειότητας και της εκκοσμίκευσης έχουν κεντρικό ρόλο στον ορισμό του Έθνους. Κατά συνέπεια, η έμφαση στην Ευρωπαϊκοποίηση αναδομεί αυτά τα εθνικά αποκτήματα και τους αποδίδει ευρωπαϊκή εμβέλεια.

Οι έρευνες που παρουσιάζονται επικεντρώνονται τόσο στα curricula και στα σχολικά εγχειρίδια όσο και στη συμβολή της παιδαγωγικής πρακτικής στο υπό εξέταση φαινόμενο.

Το πρώτο κεφάλαιο, "Η Ευρώπη υπό συζήτηση", περιλαμβάνει τέσσερις έρευνες σχετικά με την ανακατασκευή των ταυτοτήτων στις χώρες της κεντρικής Ευρώπης. Οι έρευνες αφορούν πρώτον τη σύγκριση της κατασκευής της πολιτειότητας μέσα από τα γαλλικά και γερμανικά σχολικά εγχειρίδια της Ιστορίας και της Αγωγής του Πολίτη. Δεύτερον, την παρουσίαση του «άλλου» στα σχολικά εγχειρίδια της Γαλλίας, Γερμανίας και Ολλανδίας. Έπειτα, μελετάται η κατασκευή της σχολικής ιστορίας στη Γαλλία. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την εξέταση της κατασκευής του « έθνους » μέσα από τα γερμανικά σχολικά εγχειρίδια της ιστορίας και τις πρακτικές των εκπαιδευτικών.

Το δεύτερο κεφάλαιο, « Η θέαση της Ευρώπης από την περιφέρεια » εμπεριέχει έρευνες από χώρες μέλη είτε υπονήφιες προς ένταξη, που βρίσκονται στα όρια της Ευρώπης. Η πρώτη έρευνα συνίσταται σε σύγκριση ελληνικών και τουρκικών

εγχειριδίων Ιστορίας θέλοντας να αναδείξει τις προσπάθειες των δυο χωρών να επαναπροσδιορίσουν την κατασκευή των συλλογικών τους ταυτοτήτων. Η δεύτερη αφορά στο πως η Ευρώπη τοποθετείται μέσα στην Βουλγαρική εθνική διήγηση. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι προσπάθειες του ρωσικού εκπαιδευτικού συστήματος να δημιουργήσει μια μετα-κομμουνιστική ταυτότητα. Τέλος, πώς κατασκευάζεται μια Ευρωπαϊκή πολιτειότητα, μέσα από τα ισπανικά σχολικά εγχειρίδια της Αγωγής του Πολίτη.

Το τελευταίο κεφάλαιο, που τιτλοφορείται "Παγκόσμια Πλαίσια και Προσεγγίσεις της Παγκόσμιας Ιστορίας", έχει να κάνει με τη δημιουργία ενός θεωρητικού πλαισίου για τη συγγραφή της παγκόσμιας ιστορίας, μέσω ερευνών που έχουν διεξαχθεί στις ΗΠΑ, την Ιαπωνία και την Ευρώπη.

Ποιά η σύνδεση των ερευνητικών μου ενδιαφερόντων με το συγκεκριμένο πόνημα; Στο πλαίσιο της διδακτορικής μου διατριβής, η οποία επικεντρώνεται στην αλλαγή των σχολικών εγχειριδίων του ελληνικού Δημοτικού σχολείου στα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας, η μελέτη της συγκεκριμένης συλλογής με βοήθησε στην κατασκευή του θεωρητικού και του ερευνητικού μου πλαισίου. Ωστόσο, επικεντρώνομαι στην παγκόσμια τάση αλλαγής του τρόπου θέασης των θρησκευτικών ταυτοτήτων και την επανεξέταση και ανάδειξη του ρόλου της θρησκευτικής εκπαίδευσης στην ευρύτερη εκπαίδευση του πολίτη, οι οποίες δίνουν νέες προοπτικές στην έρευνα των σχολικών εγχειριδίων και διαμορφώνουν το υπόβαθρο της συγκεκριμένης έρευνας. Στη διατριβή μου επιχειρείται η κατασκευή ενός μοντέλου το οποίο διερευνά τις προσπάθειες σχετικά με τον επαναπροσδιορισμό του μοντέλου της πολιτειότητας μέσα από το

θρησκευτικό φαινόμενο. Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπου η ορθόδοξη θρησκεία έχει εξέχοντα ρόλο στον τρόπο σύστασης του εθνικού εαυτού και του "άλλου", μελετάται ο τρόπος μεταμόρφωσης των αναπαραστάσεων του θρησκευτικού φαινομένου στα σχολικά εγχειρίδια που αφορούν την εκπαίδευση στην πολιτειότητα, με σκοπό τη δημιουργία ενός «διευρυμένου» τύπου πολίτη ο οποίος θα μπορεί να προσδιορίζεται ταυτόχρονα εντός του εθνικού πλαισίου, σε τοπικό αλλά και σε υπερεθνικό πλαίσιο αναφοράς.

Καραχοντζίτη Έλενα

Υποψήφια Διδάκτορας

Πανεπιστήμιο Πατρών/ Université de Paris8